

УДК 378

Педагогічні науки

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК НЕРІДНОЇ ТА ЇЇ
ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ НАУКАМИ

Пікулицька Л.В.,

старший викладач кафедри іноземних мов

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

Викладання української мови як іноземної стало широко використовуватися у нашій країні останні десять років. З роками іноземних студентів стає все більше і тому виникає потреба у створенні секцій мовної підготовки іноземців. Основна задача таких секцій – навчити студентів практичному володінню мовою. Ми вже маємо позитивний досвід у навчанні української мови як нерідної, в результаті якого сформувалася своя методика викладання.

Предметом методики є навчання мові як засобу спілкування, яка має кінцеву мету оволодіти мовою. У свою чергу навчання мові – це колективна робота викладача та студента. Щоб студенти опанували мову, викладач повинен здійснити певні навчальні дії: пояснити новий матеріал, дати завдання, запитати та проконтролювати правильність відповіді. З іншого боку студенти також мають активно прочитати текст, вивчити слова зробити завдання, відповісти на питання викладача.

Зазвичай при очній формі навчання викладач завжди самостійно направляє дії студентів. Він вирішує коли, в якій послідовності та що краще зробити зі студентами. Але ці дії не завжди мають бажаний результат. Виникає питання: «Що зробити, щоб дії викладача стали ефективнішими?» Відповідь можна знайти, коли викладач зрозуміє, якими методами, способами, прийомами йому слід користуватися, як їх поєднати, як вести себе в аудиторії. Іншими словами, слід навчитися свідомо керувати навчальним процесом.

Неможливо запрограмувати викладача раз та назавжди, але можна та потрібно навчити його будувати навчальний процес так, щоб у будь-яких конкретних умовах отримати найбільший ефект. Для цього викладачу необхідно знати, що врахувати в навчанні, тобто які фактори визначають ефективність його дій; вміти правильно, грамотно здійснити ці дії. Отже, методика навчання українській мові як іноземній включає: 1) фактори, які визначають ефективність навчального процесу; 2) їх системний зв'язок, так як усі фактори залежать один від одного; 3) правила, за якими викладач повинен будувати навчальну модель.

Можна стверджувати, у методики є свій предмет дослідження, якого немає в жодній науці, - навчання другій мові як засобу спілкування. Ця категорія визначає зміст усього навчального процесу, види мовленнєвої діяльності, котрі потрібно опанувати, рівні оволодіння мовою, які слід досягнути у кожному з цих видів.

Методика викладання української мови іноземцям, як і будь-яка методика, має зв'язок з певними науками, першочергово з лінгвістикою, дидактикою та психологією. Саме висновки цих наук є науковим фундаментом при вивченні української мови як нерідної.

Ні для кого не секрет, що базовою наукою для методики є лінгвістика (мовознавство). Практика викладання показує, що не всі способи описання української мови однаково ефективні при навчанні іноземців. Без лінгвістики також неможливо зробити викладання успішним.

У навчальному процесі слід враховувати і педагогічні фактори. Серед них є такі, які вивчаються загальною педагогікою. Наприклад, зв'язок навчання та виховання.

У процесі викладання належну роль займає дидактика, яка приділяє багато уваги активній спільній дії викладача та студентів, при цьому контролюється викладачем. Якщо розібратися в цьому, то можна визначити важливі дидактичні принципи.

Що ж таке спільна дія? Як уже було зазначено, студенти та викладач прагнуть до єдиної цілі. Щоб її досягнути, і викладач, і студенти повинні виконувати певні кроки. А викладач, в першу чергу, зобов'язаний забезпечити виконання завдань у логічній послідовності, з потрібним ефектом. Тому одним з найголовніших дидактичних принципів є принцип колективізму [2, с 32].

Другий – це принцип активності. Щоб навчання стало ефективним, саме студенти мають проявляти ініціативу, вміти самостійно і творчо працювати як на уроці, так і вдома. Забезпечити, організувати активність студентів – важливе завдання для вчителя.

Дидактика може підказати як цю активність організувати. Перед студентом ставиться проблема, для вирішення якої необхідний той багаж знань, умінь, навичок, який безпосередньо входить до навчальної програми. З кожним уроком проблема ускладнюється. Цього вимагає принцип проблемності.

Які ж можуть бути проблеми? Коли навчаємо іноземців українській мові, то першочергово виникають комунікативні проблеми: як поспілкуватися у різних ситуаціях, на ту чи іншу тему. Коли студент має необхідність вирішити таку проблему, він легко користується тими словами та граматичними конструкціями, з якими він ознайомився на уроці.

А що означає «відчувати необхідність»? А те, що сама по собі проблема ще не забезпечує активності студента. Повинна виникнути потреба цю проблему вирішити, тобто створюється необхідна мотивація. Мотиваційна функція викладача - найголовніша. Принцип мотиваційності – це і є особливий дидактичний принцип. Людина вивчає іноземну мову не тільки для того, щоб нею користуватися, а й для спілкування. Тут також виникає і пізнавальна мотивація. Усі студенти в результаті вивчення збагачують самих себе: свідомість, особистість, діяльність.

Одним з найважливіших принципів дидактики є принцип розвиваючого навчання. Це означає, що під час вивчення української мови як нерідної, викладач ставить перед студентом усе складніші комунікативні та пізнавальні задачі. Але слід врахувати, не всяка проблема цінна і викликає вмотивоване

відношення до неї. Вона може бути занадто простою і нецікавою. Або ж навпаки: складною, що студент не відразу осягне її. Отже, задача змушує студента йти вперед, розвиватися.

Труднощі навчання українській мові як іноземній ще в тому, що всі студенти різні. Одні краще сприймають інформацію «очима», інші – «вухами», одні відразу починають спілкуватися, використовуючи вивчений матеріал, а іншим необхідний час, що осмислити, систематизувати матеріал і лише через деякий час починають говорити. Щоб забезпечити ефективність навчання, викладач має врахувати особливості усіх присутніх. Тому важливим принципом є принцип індивідуалізації [2, с.33].

Усі вищезазначені принципи тісно переплітаються в методиці викладання української мови як нерідної.

Щодо навчального процесу, то він має психологічну природу. Психологія завжди покаже, якими шляхами треба вивчати мову. По-перше, не можна навчати мові тільки свідомим шляхом. Доцільно використовувати імітацію чи пристосування до цих умов. По-друге, викладач навчає не стільки мові, скільки спілкуванню цією мовою. По-третє, викладачу потрібно враховувати психологічні фактори: загальні закономірності сприйняття, пам'яті, мислення; індивідуальні особливості студентів.

Будь-яке навчання – це навчання тій чи іншій діяльності. Навчання українській мові як нерідній – це навчання мовленнєвій діяльності за допомогою цієї ж мови. Основна задача викладача – побудувати необхідні мовленнєві операції і скласти з них ефективні мовленнєві дії. Розрізняють три можливих шляхи:

- 1) шляхом імітування;
- 2) шляхом спроб та помилок, тобто діяти наосліп;
- 3) ефективним шляхом, тобто поставити перед студентом певну ціль.

Якщо студент правильно використовує ту чи іншу мовленнєву операцію, у нього сформоване мовлення. Але володіння мовленням не означає, що

студент може спілкуватися українською мовою. Потрібно навчитися ще двом речам:

1) використовувати мовленнєві здібності, щоб самостійно висловлювати свої думки, почуття, переживання;

2) чітко варіювати вибір мовленнєвих операцій в залежності від цілі, ситуації.

Отже, якщо студент все це може зробити, значить, у нього сформовані комунікативно - мовленнєві вміння.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Академія, 2004. – 344с.

2.Чеснакова Н.П. Методика преподавания русского языка как иностранного: учеб. пособие / М.П. Чеснакова. – 2 изд., перераб. – М.: МАДИ, 2015. – 132с.